

Становище

от доц. д-р **Ирина Николова Иванова**

Катедра Английска филология,

Шуменски университет "Епископ Константин Преславски",

професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по английски език),

по конкурс за придобиване на образователната и научна степен "доктор"

с кандидат **Пенка Николова Аврамова**,

докторант към департамент "Чужди езици и култури", ДП "Методика на обучението по съвременни езици", Нов Български Университет, София

Обща информация за дисертационния труд

Предложеният за разглеждане дисертационен труд със заглавие "Уменията на учениците в юношеска възраст за самонаблюдение и самоконтрол при нарушаване на езиковите норми в рамките на писмената чуждоезикова реч" е с общ обем 180 страници, от които 175 страници текст и 5 страници приложения. От цитираните 221 източници, 65 са на български език, 143 – на английски език, което свидетелства за добрата осведоменост на дисертантката в изследваната област в както в чужбина, така и у нас. Съдържанието на дисертацията включва увод, четири глави, завършващи с изводи, и заключение.

Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение

Темата на дисертацията, свързана с метакогницията и личностно-ориентираното обучение, и по-специално с уменията за самонаблюдение и самоконтрол, е изключително актуална с оглед на нуждата от работеща стратегия за създаване и поддържане на мотивацията за съзнателно и саморегулирано учене. Формирането на професионални и социокултурни компетенции, адаптиращи обучаемите към динамичните тенденции на XXI в. и предизвикателствата на глобализацията и межкултурното общуване са обект на множество Европейски директиви, научни изследвания и свързани с тях модели за приложение в различни контексти на обучението и ученето през целия живот. Това налага необходимостта от съзнателно развиване на автономността на обучаемите и осъзнатото поемане на отговорност за успеха на тяхното обучение. В този смисъл дисертацията представя изследване в актуална научна област, а педагогическият модел предлага широки възможности за приложение в контекста на съвременното чуждоезиково обучение, при което изучаването на повече от един чужд език е норма, а не изключение.

Обоснованост на целите и задачите в дисертационния труд

Целите и задачите на дисертационния труд са добре обосновани в контекста на съществуващите противоречия между нарастващото значение на самонаблюдението и самоконтрола в учебната дейност и недостатъчната разработеност на темата в рамките на чуждоезиковото обучение, както и с оглед на формирането на положителна мотивация на учениците за самоконтрол при липсата на съответстваща съвременна учебна стратегия за създаване на такава. Целта на изследването, свързана с установяването на степента на развитие на уменията за самонаблюдение и самоконтрол при създаване на текст на английски език, логично води до разработването на методическа система (модел) за системно развитие на тези умения. Добро впечатление правят точно формулираните и хронологично представени задачи на изследването, както и хипотезата, насочена към преодоляването на съществуващите дефицити чрез целенасочени дидактически процедури.

Съответствие между избраната методология и методика на изследване и поставената цел и задачи на дисертационния труд

Методологията на изследването съчетава различни изследователски методи, съответстващи на целта и логиката на изложението в дисертационния труд. Използваните методи в теоретичната част включват анализ, синтез, сравнение и обобщение, а в експерименталната – педагогически квазиексперимент с констатиращ и формиращ (обучителен) елемент, резултатите от който са подложени и на статистически анализ. Направени са анкети за триангулиране на данните, а равнището на самонаблюдение и самоконтрол се измерва чрез инструментите на контрастивния анализ и анализа на грешките в междинния език на обучаемите на базата на установените и успешно коригираните от учениците езикови грешки в създадените от тях писмени текстове. Предложеният на базата на квазиексперимента модел за системно развитие на уменията за самонаблюдение и самоконтрол представлява добър опит в една актуална изследователска област.

Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Дисертацията предлага обстоен преглед на теоретичната литература в областта на самонаблюдението и самоконтрола при оценяването и самооценяването. Темата се разглежда в контекста на актуални съвременни парадигми в обучението, свързани с идеите за автономността на ученика, саморегулираното учене, ученето чрез опит/преживяване и невродидактиката. Подчертава се мястото на самонаблюдението, самоконтрола и рефлексията в Европейското езиково портфолио и в литературата за стратегиите за учене при чуждоезиковото обучение. Положителен момент е фактът, че наред с англоезичните автори са разгледани и теориите на ред български и руски автори,

като по този начин се разширява и обогатява теоретичната обосновка на изследването.

По-тесният контекст, в който се изследват самоконтролът и самооценката на учениците, е процесът на писане на аргументативно есе на английски език, като новите моменти са свързани с факта, че английският е втори чужд език за учениците. Дисертантката стеснява фокуса на изследване още повече, като от всички критерии за оценка на писмения текст насочва вниманието на учениците предимно към откриването и коригирането на езикови грешки, - един традиционен за българското образование подход, който има както предимства, така и недостатъци. Следва да се отбележи обаче много детайлният и информативен обзор на възгледите свързани с понятието *грешка*, и класификацията на грешките според тези възгледи.

Педагогическият квазиексперимент с традиционните три етапа, предварителен, основен и заключителен, е подробно описан и анализиран от дисертантката. Предложеният модел за развиване на самонаблюдение и самоконтрол чрез създаване и оценяване на писмен текст е описан като цялостна методическа процедура включваща три етапа – първи етап, наречен инструкция, втори етап – работа и трети етап – резултат. Важен положителен момент при инструкцията е, че се коментират всички критерии - съдържание, обем и формат, спазване на граматичните правила и норми, владееене на лексикалните форми, както и показателите към всеки от критериите. В противен случай фокусът върху грешки, тяхното броене и класифициране по тип и важност би създавало погрешна представа за това, кое е важно при писането на този тип текст.

В заключение може да се каже, че дисертацията има своя принос към методиката на преподаването на чужд език в училище, който се изразява в следното:

- Обстоен анализ на научните изследвания за самонаблюдението и самоконтрола в психологически и педагогически аспект;
- Акцент върху важността на метакогницията при формирането и развиването на уменията за писане на текст на чужд език;
- Изследване на равнището на ученическите умения за самонаблюдение и самоконтрол по брой открити и коригирани грешки (граматически, лексикални, правописни и пунктуационни) в писмен текст на чужд език, изучаван като втори.
- Създаване и апробиране на методически модел за развиване на умения за самонаблюдение и самоконтрол при писане на чужд език.

Мнения, препоръки и бележки

Анализът на данните от експеримента потвърждава тезата, че самонаблюдението и самоконтролът са умения, които трябва да се развиват съзнателно и целенасочено с помощта на учителя и активната работа на ученика с критериите за създаване и оценка на писмен текст. Може би липсата на такава работа при преподаването на писане в

българското училище обяснява завишените самооценки от констатиращия експеримент. Оценяването на писмените работи с помощта на критерии, различни от отчитането на езиковите грешки все още е проблем за голяма част от българските учители, което им пречи да подготвят оптимално учениците за писмената част на изпити като IELTS, TOEFL, Cambridge FCE, CAE и CPE. В тази връзка възниква и въпросът какво точно се разбира под "уместно заключение" или "неуместно заключение" (коментирани в дисертацията) и как един ученик сам би могъл да прецени това без системна и целенасочена работа, свързана с анализ на различни образци на текстове-модели?

Оценката и самооценката са комплексни понятия, и завишената самооценка не може да се обясни само с факта, че учениците не са открили част от своите грешки, както се предполага в дисертацията. Тя вероятно се дължи и на факта, че учениците осъзнават, че са постигнали своята комуникативна цел и са създали продукт, който изразява техните идеи по ясен, логичен и достъпен начин. Един безгрешен текст не винаги заслужава отлична оценка, и подобно оценяване би създавало проблеми за учениците при писането на аргументативно есе в контекста на висшето образование предимно в чужбина. Дисертантката отчита големи затруднения за поставянето на самооценка и на взаимна оценка между обучаваните, особено при поставянето на точки към всеки показател, както и при разграничаването на важни и маловажни грешки, и правилно посочва необходимостта от повече примери. По мое мнение, изключителното внимание към грешките като недостатък на създадения продукт (в случая есето) създава предпоставки за негативна самооценка или за оспорване на оценката на базата на неясното разграничение на сериозни и незначителни грешки (Притежават ли учениците експертната да решават този спорен и за специалистите проблем?). В този смисъл градивната самооценка следва да се базира на постиженията, а не на недостатъците, и очакването ми беше да открия в дневника за самооценка и самоконтрол отчитането на положителните страни в есето, както и наблюдения на учениците за трудностите, срещнатото и процеса на експеримента. В него обаче отново има само фиксиране на грешките и сравнение с експертната оценка на учителите.

Действеният етап от методическия модел предлага два варианта, с различни предимства и недостатъци за учителя и учениците. Въпреки, че са логично построени и обосновани, двата етапа пораждаат някои въпроси. Според мен, самопроверката (част от първи вариант, но не и от втори) е задължителна при писането на всеки текст. Тя може да става както в процеса на писането, така и непосредствено след него, и текстът не може да се счита за завършен продукт без някаква форма на самопроверка. В този смисъл самооценката на ученика на собствения му текст е нереалистична и необоснована, тъй като никой не допуска грешки съзнателно за да ги открие веднага и да си намали оценката. Не виждам и смисъл от оценяването от двама учители, тъй като въпреки постигнатата по-голяма обективност, работата им с критериите за оценка остава скрита за учениците.

Въпреки изказаните съображения обаче, моделът доказва своята полза при обучението и

статистически обработените резултати показват недвусмисления положителен ефект от неговото прилагане. За постигане на по-голяма убедителност на аргументите, би било добре да се включат като приложения образци от работите на учениците на различните етапи от експеримента: сканирани есета, преди и след корекциите, коментари на учителите (feedback), попълнени дневници и анкети.

Бих искала да отбележа, че направените бележки и препоръки по никакъв начин не снижават достойнствата на представения дисертационен труд.

Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани

Кандидатката е представила 4 публикации, 3 от 2018 г. и 1 от 2019 г. /под печат - в годишника на НБУ/, свързани с темата на дисертацията. Две от публикациите са в списание Knowledge и са на английски език, а третата - в Годишника на НБУ за 2018 г. Публикациите не са в издания реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни.

Заключение

С оглед на отчетените достойнства на дисертацията, нейните приноси моменти, както и направените бележки и препоръки, смятам, че представеният за защита дисертационен труд има необходимите качества за присъждане на докторска степен на кандидатката Пенка Николова Аврамова.

Дата: 12.08.2019 г.

Изготвил становището:

/доц. д-р Ирина Николова Иванова/